

Examensarbete

Våren 2013

Sektionen för Hälsa och samhälle
Socionomprogrammet

Kurs SA8362
Kunskapsproduktion i socialt arbete

”De öppnade portarna för mig och sa `hej då`”

- En kvalitativ studie om personers berättelser som frihetsberövade på grund av misstanke till ett brott och tiden efter frisläppningen.

Författare:

Arjeta Mehmeti

Rikard Berndin

Handledare:

Sven-Erik Olsson

Examinator:

Hans Knutagård

Förord

Vi vill först och främst tacka våra informanter som ställde upp på våra telefonintervjuer och gjorde det möjligt för oss att genomföra studien. Tack för att ni delade med er av era upplevelser, erfarenheter och känslor.

Likaså tackar vi KRIS (kriminellas revansch i samhället) för deras vänliga bemötande och för att de hjälpte oss att få kontakt med informanterna.

Ett stort tack till vår handledare Sven-Erik Olsson, universitetslektor i sociologi vid Högskolan Kristianstad, som har gett oss vägledning och feedback genom hela studiens gång. Utan er hade vi inte kunna utföra studien.

Kristianstad, 2013-05-27

Arjeta Mehmeti & Rikard Berndin

Abstract

Title: They opened the gates for me and said `goodbye´ - A qualitative study of people's stories of the time in custody for suspicion of a crime and the time after the release.

Authors: Arjeta Mehmeti & Rikard Berndin

Supervisor: Sven-Erik Olsson

Assessor: Hans Knutagård

Being detained means that a person loses their freedom and have limited contact with others. Police can on suspicion of a crime arrest a person, in order that the suspected person won't be able to eliminate evidence. Being convicted of a crime and go to prison is terrible, but what about the experiences of being detained on suspicion of a crime you did not commit? Our purpose with the study is exploring stories of people who have been detained. It's about their time as detainees to the time they got free from suspicions of the crime. We have done a qualitative study about the voice of those persons who got their freedom deprived. The study was conducted by telephone interviews with different people in Sweden. Eight interviews was conducted, two which were women and the rest men. All of those that got interviewed had different backgrounds and stories. Among the interviewees there was some who had been in a substance abuse or/and criminality period. All interviewed has been detained suspected for a crime but have later been released because the suspicions couldn't be substantiated. The interviewees have been detained under various and different times, some under a longer time and others shorter. The results show that people who have been detained experienced time as locked up annoying and frustrating. It also indicates that there was not enough of support for the detainees neither during time while they were locked up or afterwards. Furthermore the survey's results shows that there have been certain mental illness among some of the respondents because of the institution.

Keywords: Detained, arrested, custody, released, support

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	6
1.1 Förförståelse.....	6
1.2 Problemformulering.....	7
1.3 Syfte.....	8
1.4 Forskningsfrågor.....	8
1.5 Centrala begrepp.....	8
2. Bakgrund.....	10
2.1 Tidigare forskning.....	11
3. Teori.....	15
3.1 Normalitet, avvikelse och stämpling.....	15
3.2 Makt.....	16
3.3 Totala institutioner.....	17
4. Metod och genomförande.....	18
4.1 Val av intervjupersoner.....	18
4.2 Tillvägagångssätt.....	19
4.3 Bortfall.....	20
4.4 Materialbearbetning.....	20
4.5 Litteratursökning.....	20
4.6 Forskningsetiska principer.....	20
4.7 Metodologiska överväganden.....	22
4.8 Reliabilitet och validitet i vår studie.....	23
5. Resultat och analys.....	25
5.1 Maktlös.....	25
5.2 Personalens bemötande.....	27
5.3 Frihetberövandets påverkan.....	28
5.4 Övergivenhet.....	30
6. Avslutande diskussioner.....	32
6.1 Fortsatt forskning.....	35

7. Referenslista.....	37
7.1 Litteratur.....	37
7.2 Vetenskapliga artiklar.....	37
7.3 Svensk författningssamling (SFS).....	38
7.4 Internetsidor.....	38
8. Bilagor.....	40

1. Inledning

Första kapitlet innehåller en kort förklaring av studien, vår förförståelse, problemformuleringen, syfte, forskningsfrågor och förklaring av begrepp som används i studien.

Studien handlar om personers berättelser som frihetsberövade, vilket stöd de fick under tiden som frihetsberövade och när de blev frigivna från misstankar om brott på grund av brist på bevis. Den 1 oktober 2011 var 1810 personer inskrivna i häkte, bland dessa personer var 84 procent häktade och 1 procent var anhållna eller gripna, resterande avtjänade fängelsestraff, hade tagits i förvar enligt utlänningslagen eller omhändertagits enligt lagen om vård av unga eller lagen om vård av missbrukare (Brå 2012). Vi har inte kunnat hitta några siffror på frihetsberövade personer som har blivit frigivna från misstankar om brott. Intresset av att skriva om ämnet uppkom då vi känner en person i vår omgivning som blivit utsatt för att varit frihetsberövad men sedan blivit frisläppt på grund av bristande bevis om misstankarna eller kunde avföras från utredningen. Vi tror att det finns fler som har varit med om liknade händelser. Då vi i media läser om personer som varit frihetsberövade och sedan blivit frisläppta av domstol från misstankar om brott. ”[...]får drygt 50 000 kronor i ersättning från staten efter att ha varit frihetsberövad misstänkt för mordförsök men sedan friats. Mannen var anhållen och häktad i närmare en månad” (Sverige Radio 2013). Citatet visar att individer kan få ersättning för tiden de varit frihetsberövande men räcker detta? Citat ur Sveriges radio (2012) berättar om sin situation efter frikännandet följande ”[...]vi är totalt stämplade. Mina föräldrar, mina syskon, mina barn, min släkt[...] allihop är stämplade.” Får dessa personer något stöd under tiden som frihetsberövade och tiden efter frisläppningen för att kunna bearbeta sin situation? Frihetsberövade kan, om det finns fara för att bevis undanröjs, ha restriktioner under tiden de sitter häktad. Restriktioner innebär att den frihetsberövade får ha begränsad eller ingen kontakt alls med omvärlden (Ekbom, Engström & Göransson 2006).

1.1 Förförståelse

Vår uppfattning är att personer som blivit frigivna av domstol på grund av brist på bevis blir stämplade/avvikande från samhället och omgivningen. Goffman (2011) menar att det finns många ”avvikande/stigmatiserade” grupper exempelvis arbetssökande,

självmondsbenägna, alkoholister, homosexuella och personer som har suttit fängslade (Goffman 2011). Meeuwisse & Swärd (2002) beskriver avvikandet som en konsekvens av vad andra tillämpar för regler på en ”förbrytare”. Det är omgivningen som bestämmer normer på vad en förbrytare är, vilket innebär att det är den som ”stämplar” personer som gjort en viss handling som anses avvikande. Vad som är avvikande förändras hela tiden beroende på vilken social miljö individen befinner sig i. Personer som varit frihetsberövade kan ha gått miste om jobb, bostad och även ett socialt nätverk under tiden då de varit frihetsberövade eftersom de har begränsad kontakt med omvärlden. Vår förförståelse är också att personer som varit frihetsberövade och blivit frigivna på något sätt glöms bort, fastän de kan ha det svårt efter frisläppningen och behöver stöd. Detta tror vi kan bero på att det är många som blir anhållna, gripna eller häktade på grund av misstanke till brott och resurserna att hjälpa dem inte är tillräckliga. Då dessa personer är misstänkta för ett brott och sitter frihetsberövade under obestämd tid, tror vi att de behöver stöd under tiden de är det men möjligen också när de har blivit frigivna. Forskning kring de gripna/anhållna eller häktade personerna finner vi synnerligen fascinerande då individen lever under andra förutsättningar än vad en individ som sitter i fängelse gör på grund av restriktioner som de frihetsberövade kan ha. Det är även en oklarhet om vad som kommer att ske, de får helt enkelt leva en dag i taget.

1.2 Problemformulering

Att bli frihetsberövad kan vara en traumatisk upplevelse i livet då polis kan gripa en individ var som helst om de misstänker honom/henne för ett brott, utan att personen i vissa fall vet varför de blir frihetsberövad. Många av de intagna på Kriminalvårdens häkten kan befinna sig i en kris när de blir inlåsta. Att bli misstänkt för brott är påfrestande, den sociala biten med omgivningen kan upphöra, ett missbruk avbryts hastigt, dessa faktorer tillsammans med de restriktioner som ibland föreskrivs vid ett frihetsberövande, kan utlösa krisreaktioner med självskadande handlingar och i värsta fall självmord som följd (Kriminalvården 2013). Stöd för att bearbeta upplevelser för tiden som frihetsberövad och tiden efteråt bör finnas tillgänglig, då detta kan vara en tuff process. Som blivande socionomer vill vi kunna hjälpa dessa personer så att de kan ta itu med krisen och få det stöd som behövs, innan det går så långt som självmord. Men även ge dem individuellt stöd när de blivit frigivna då frihetsberövandet kan påverka

individens tid efteråt också.

1.3 Syfte

Syftet med studien är att utforska erfarenheter av personer som varit frihetsberövade, men blivit frigivna på grund av att misstankarna inte kunde styrkas eller för att de kunde avföras från utredningen.

1.4 Forskningsfrågor

- Vad har personerna för berättelser av att ha blivit av med sin frihet på grund av misstanke till ett brott?
- Vilket stöd har den frihetsberövade fått under tiden de var inlåsta? Och/eller efter att de blivit frigivna?
- Går det att identifiera några faktorer som har påverkat individen efter frihetsberövandet?

1.5 Centrala begrepp

För att tydliggöra olika begrepp har vi som grund använt oss av juridiska begreppsformuleringar.

Att vara **frihetsberövad** innebär att en person sitter inlåst och har begränsad kontakt med andra, det finns tre former av frihetsberövade gripen, anhållen och häktad (Lundgren & Viberg 2010).

Gripen: En person som misstänks ha begått ett brott, som kan leda till fängelse får vid brådskande fall gripas av polisen. Den gripne ska så fort som möjligt förhöras och åklagare ska besluta om den misstänkte ska anhållas. Om den misstänkte inte anhålls ska beslutet om gripande omedelbart hävas (ibid.).

Anhållen: En person får anhållas i väntan på att domstol ska pröva en fråga om häktning. En person får också anhållas om det är av stor vikt för utredningen. Beslut om att anhålla någon fattas av åklagare, den enskilde kan endast vara anhållen i 3 dagar sedan måste åklagaren göra en häktningsframställan till domstol (ibid.).

Häktad: En misstänkt person som är skäligen misstänkt för brott, får häktas om det finns sannolika skäl för att den misstänkte exempelvis flyr från landet, försvårar utredningen eller fortsätter att begå brott. Det krävs också att personen är misstänkt för

Arjeta Mehmeti

Rikard Berndin

brott som ger minst ett års fängelse, beslut om häktning fattas av domstol, därefter ska åtal väckas av åklagaren inom 14 dagar, men tiden kan i vissa fall förlängas efter beslut av domstolen (Lundgren & Viberg 2010).

I vår studie kommer vi använda oss av ordet frihetsberövad som ett samlingsbegrepp för gripen, anhållen och häktad.

2. Bakgrund

I följande kapitel redovisas allmän fakta om frihetsberövade och tidigare forskning om frihetsberövade.

När ett brott kommit till polisens kännedom inleds en förundersökning eller med andra ord brottsutredning. Utredningens syfte är att fastställa om ett brott har begåtts, vem som kan misstänkas för brottet och om det finns tillräckligt med bevis för att väcka åtal. Förundersökningen genomförs av en åklagare, utom vid vissa mindre allvarliga brott då den kan ledas av polisen. Som förundersökningsledare är åklagaren ansvarig för att brottet utreds på bästa möjliga sätt. Förundersökningen kan ta olika lång tid beroende på vilket brott det handlar om (Åklagarmyndigheten 2013). Det är under brottsutredningens gång individen sitter anhållen, gripen eller häktad för misstankar om brott. Är den misstänkte anhållen eller häktad skall offentlig försvarare vid begäran av den frihetsberövade ordnas (Rättegångsbalken 21 kap. 3 §). Den genomsnittliga vistelsetiden för den som häktas är 1-2 månader, dock kan en person enligt lagen sitta häktad i flera år, men detta är ytterst ovanligt. Max tid för hur länge individen får vara häktad finns inte (Ekbom, Engström & Göransson 2006).

För en intagen som är häktad, anhållen eller gripen på grund av misstanke om brott kan kontakterna med omvärlden i vissa fall inskränkas om det finns fara för att bevis undanröjs eller utredningen på annat sätt försvåras (SFS 2010:611).

Åklagaren kan hos domstol begära restriktioner för den frihetsberövade. Restriktioner kan innebära att den frihetsberövade inte får ta emot besök, inte får umgås med andra frihetsberövade, att post granskas av åklagaren, och att den frihetsberövade i vissa fall inte får se på TV, lyssna på radio eller läsa tidningar (Kriminalvården 2012). För frihetsberövade som inte blivit dömda för brott till skillnad från dömda, finns det inga utslussningsåtgärder när de blir frigivna från misstankar om brott.

För att underlätta övergången mellan tiden i fängelse och livet i frihet får de intagna på anstalter stöd från personal på anstalten och frivården med utslussningen. Det finns fyra olika utslussningsåtgärder, frigång, vårdvistelse, vistelse i halvvägshus och utökad frigång, dessa åtgärder är en träning inför livet i frihet (Kriminalvården 2012).

Den frihetsberövade som har varit misstänkt för ett brott blir frisläppt efter ett domstolsbeslut, vissa kanske då inte har någonstans att ta vägen då de suttit frihetsberövade under längre tid.

När någon frigges från en anstaltsvistelse så är det ett faktum att han eller hon står ensam tidigt på morgonen, av någon anledning sker alltid villkorliga frigivningar klockan sju på morgonen. Det man äger ryms i en kasse, de ekonomiska tillgångarna sträcker sig till några hundralappar och man är den ensamaste varelsen som finns just då... ..Man lämnar en sluten värld som trots de negativa förtecknen av tvång innehåller gemenskap och nära kontakt med andra. Yttrevärlden upplevs som oerhört främmande och skrämmande. Kris citat ur Frodlund 2003 s.12.

Citatet beskriver att personer som suttit på anstalt och blivit frisläppt känner sig främmande när de kommer ut till samhället. Även personer som suttit frihetsberövad för misstanke om brott och sedan blivit frisläppta från misstankarna kan ha liknande uppfattningar.

Den som suttit häktad eller varit anhållen i mer än 24 timmar och blivit frisläppt kan vända sig till justitiekanslern för att begära skadestånd. Vanligast är att personer som varit frihetsberövade får cirka 500 kr för varje dygn de har varit frihetsberövade (Ekbom, Engström & Göransson 2006). De som skäligen är misstänkta för ett brott registreras i rikspolisstyrelsens misstankeregister detta enligt lag (1998:621) om misstankeregister 1 §. Skäligen misstänkt är den lägre graden av misstanke, det ska finnas konkreta omständigheter med viss styrka som talar för att personen har begått brottet som misstanken avser (Polisen 2012).

2.1 Tidigare forskning

För att hitta tidigare forskning har vi sökt i Libris, biblioteket i Högskolan Kristianstad och publikationer genom olika hemsidor. Sökningen har resulterat i ett fåtal träffar om personer som varit frihetsberövade överlag men då vi har varit ute efter de som varit frihetsberövade men inte blivit dömda för brottet, har utbudet inte varit lika stort. Vi har därför även valt ut forskning som så nära som möjligt passar in i vår undersökning.

Green (1995) genomförde under hösten 1994 en enkätundersökning, som 86 personer besvarade, intagna vid häktet i Malmö. I undersökningen framkom att de häktade tillbringade mycket tid i cellen i sin ensamhet och utan någon sysselsättning, många kände sig utlämnade och hjälplösa. Även tidsuppfattning och tidsbegreppet var svårt att hantera för flertalet av de intagna i häktet. Många satt och grubblade över sitt liv och hade tid att tänka och en del av tiden åtgick till egen självrannsakan. Vissa tog tiden till

att fundera och tänka över sina liv, medan andra tyckte att det var semester att de kunde vila upp sig, så de kunde äta och sova på bestämda tider och få struktur på sin dag. Några uttryckte behov att kunna återhämta sig och försöka komma i balans i sina liv. För några var det ett uppvaknande som fått dem att fundera på sina liv i frihet och försöka att börja ett nytt liv. En annan aspekt som påtalades var omöjligheten att sköta sina vardagssysslor, såsom att besöka banken eller posten. Flera av de häktade önskade att personal inte skulle vara så regelstyrd utan skulle ta sig mer tid att prata med dem, eftersom behov av samtal var något som de häktade poängterade.

Holmgren, Frisell & Runesson (2011) skrev en rapport om psykisk hälsa hos häktade med restriktioner. De redogör i sin slutsats att tre faktorer var särskilt nedbrytande i häktet, passiviteten, ovissheten och vanmakten ansågs vara de största problemen för häktade. Passiviteten handlar om det var svårt att få struktur och ordning under dagen i cellen, ovissheten om hur länge restriktionerna skulle pågå, vanmaktskänslan upplevdes att de inte kunde skydda och stödja sin familj. I rapporten framgick det även att missbrukare fick stöd för avgiftning, medicinsk vård samt mat och hygien. De diskuterar även att personer som blivit häktade lida av depression och befinna sig i ett ångesttillstånd vilket leder till en försämrad kapacitet att delta i förhör samt att förstå förundersökningsdokumenten, att kunna samtala med advokat och veta hur de ska uppträda i domstol. I rapporten framkom det även att det fanns föräldrar som blivit häktade och vilka insatser de fick. Det fanns ett behov av ökade insatser för både barn och föräldrar då de ansåg att insatserna inte var tillräckliga.

Björkhagen Turesson (2009) har i sin avhandling intervjuat frihetsberövande mödrar och deras barn med syftet att få kunskap om hur barnen hanterar sina liv när deras mödrar blir frihetsberövade. I studien framkom det att alla barn hade upplevt stress som ett resultat av att deras mödrar hade blivit frihetsberövade. Omfattningen av stress hade varit olika, för en del av barnen hade moderns fängelsestraff inneburit att de hade förlorat sitt hem och all trygghet i livet. För andra barn hade moderns fängelsestraff i stället skapat ett hopp om en positiv förändring i livet av den orsaken att barnen under flera år hade blivit utsatta för stress och kaos på grund av moderns svårigheter. Björkhagen Turesson (2009) skriver i sin avhandling att den emotionella funktionen hos barnen har påverkats allra mest av att mödrarna blev frihetsberövade. Avhandlingen

visade att gripandet av föräldrarna, polisens husrannsakan i hemmet och häktetiden upplevs av barnen, som det mest besvärliga under moderns tid som frihetsberövad. Hennes avhandling visar även att det är då som bristerna, utifrån barnens synvinkel, är som allra störst. Gripandet och husrannsakan sker ofta i närvaro av barnen och när modern har förts bort har barnen i vissa fall lämnats ensamma i hemmet. Socialtjänsten har endast kontaktats i undantagsfall och enligt Björkhagen Turesson är det tydligt att polismyndigheten inte har uppmärksammat barnen till de brottsmisstänkta föräldrarna. Våra informanter har inte haft några barn under tiden de satt frihetsberövade men dock kan vi relatera till avhandlingen på andra sätt.

Rydén Lodi (2005) skrev i sin avhandling om vilka faktorer som gör att vissa personer tar sig ur en tung belastad kriminell karriär. Djupintervjuer med 100 återfallsbrytare gjordes, i studien har hon kommit fram till att det är lätt att falla in i gamla mönster med missbruk och kriminalitet med vänner i samma situation, om man inte har en egen bostad där man kan få stänga dörren om sig och vara i fred, i synnerhet om individen vill försöka förändra sitt liv. Hon skriver också att det är ytterst viktigt att inför frisläppningen inte bara ha ordnat med bostad och arbete eller studier utan att även ha tänkt igenom hur fritiden skall användas på ett givande sätt. Framför allt om individen av olika skäl brutit kontakten med gamla missbruks- eller kriminella bekanta, vilket kan leda till att individen kan känna sig mycket ensam då personen kommer ut till friheten efter en fängelsevistelse. Studien visade att några av de faktorer som är av betydelse för att en person skall kunna ta sig ur en kriminell karriär var att det måste finnas någon form av stöttande socialt nätverk kring personen och detta nätverk bör vara någon utomstående.

Myndighetsrapporter

Brås rapport *Efter muck Från anstalt till livet i frihet* (2001) är en rapport om hur kriminalvården arbetar med förberedelser inför villkorlig frigivning och med återanpassning efter frisläppningen. Enligt rapporten hade bostadssituationen för de frigivna som deltog i rapporten, förbättrats i jämförelse med hur de hade haft det innan de blev fängslade. Det framkom att de frigivnas ekonomiska situation var besvärlig och flera personer hade dålig eller mycket dålig psykisk hälsa efter frisläppningen, även kontakten med syskon, fäder och släkt var dålig enligt rapporten.

Studier

Intresset av att undersöka personer som har varit frihetsberövade har funnits bland tidigare studenter. Grebovic (2001) skrev en kandidatuppsats med syftet att undersöka hur före detta häktade upplevde inlåsningen. Hon ville förstå hur restriktionerna påverkade de intagna samt hur isoleringen inverkade på de häktade. Grebovics slutsatser var att personer som blivit frihetsberövade upplevde det som överkligt och smärtfyllt. Hennes informanter menade att restriktionerna påverkade dem känslomässigt och socialt, då de inte alls hade haft möjlighet att ha kontakt med yttervärlden. Den intagne hade upplevt sig vara maktlös och uppfattade sig ständigt övervakad under berövandet. De hade ingen trygghetskänsla då de kände sig övervakade hela tiden.

3. Teori

Kapitlet beskriver teorier som kommer användas i studien och hur dessa appliceras i vår studie. Stämpling, makt och totala institutioner är teorier som används i studien.

3.1 Normalitet, avvikelse och stämpling

”Normer och normalitet är centrala aspekter i vardagslivet, även om man kanske inte till vardags reflekterar över dem. Socialt arbete är inriktat på människors vardagsliv. I socialt arbete blir normer och normalitet centrala och det finns anledning att reflektera över vilka normer människan har och vad som betraktas som normalt i olika tider och sammanhang.” (Svensson 2007, s.11)

Svensson (2007) beskriver att i varje sammanhang där det finns grupper, individer finns normalitet och avvikelser. Normen finns alltid i varje social miljö och finns i alla situationer som personer befinner sig i. Becker (2006) beskriver att det är svårt att definiera vad som anses vara avvikande. Utifrån ett vetenskapligt perspektiv finns det många saker som avviker från det så kallade ”normala”. Att vara rödhårig eller att vara vänsterhänt är något som avviker från övrig befolkning. De olika bestämmelserna om vad som är onormalt kan vara formella regler såsom lagar men det kan också uppgörelse mellan olika individer (Becker 2006). För varje social miljö en person befinner sig i kan normaliteten skilja sig åt och spelreglerna kan förändras beroende på situationen. Alla följer inte de ”normala” normerna utan skapar sina egna normer och föreställningar om vad de anser är normalt. Det vill säga att avvikelser finns i alla sociala miljöer och i alla sammanhang (Svensson 2007). ”Det normala definieras genom det avvikande, utan avvikelsen blir inte det normala synligt” (Svensson 2007, sid. 22). Lander, Pettersson & Tiby (2003) beskriver att relationen mellan normalitet och avvikelse, ligger ganska nära varandra i ett antal punkter. Att en person är missbrukare innebär inte att det är avvikande, utan det är först när andra i omgivningen uppmärksammar och bestämmer sig för att handlingen är avvikande. Detta leder till att personen stegvis själv går in i rollen som avvikare och accepterar rollen som uppstår (Lander, Pettersson & Tiby 2003). Begreppet avvikande kan beskrivas som en handling eller ett beteende som inte överensstämmer med vad samhället har för normer och regler till medborgarna. Begreppet stämpling beskriver Goldberg (2010) som en process och inte enstaka händelser. Stämplingsprocessen är ett långt förlopp som börjar i det förflutna och pågår i nuet och försätter att följa en under livets gång. Individens egen självbild kan förändras

och personen kan uppleva sig annorlunda (Goldberg, 2010). För varje handling individen utför, ger omgivningen en reaktion på vad som är rätt eller fel. Detta vill säga att omgivningen styr de olika regler och normer som finns. Becker menar att för varje interaktion individen gör i samspel med andra grupper skapas det en reaktion och handlingen utgör om det är ett avvikande beteende eller inte. ”Avvikelse är inte en egenskap hos den handling som personen begår utan en följd av att andra tillämpar regler och sanktioner på en `överträdare’” (Becker 2006 sid. 22-23) Om någon bryter dessa normer uppfattas individen som avvikande och blir tillslut stämplad för avvikelsen (Goldberg, 2010). Stämplingsteorin passar bra in på vårt material då personer vi har intervjuat har varit med om en handling som samhället anser är avvikande, att vara frihetsberövad.

3.2 Makt perspektiv

Michel Foucaults (2003) fokus riktas inte mot individer som har makten, utan mot de som drabbas av den. Han beskriver hur straffet historiskt var riktat mot kroppen och dess lidande men att det genom tiderna mer och mer gått ifrån den kroppsliga bestraffningen. Foucault menar att när straffet ändrar riktning kan det i stället påverka det inre, själen, hjärtat, tanken och viljan hos människor. Dagens makt innebär inte fysisk bestraffning, istället beslagtas personers frihet och sätts i fängelse eller institutioner för att normalisera dem (Foucault 2003). Fängelset ger möjlighet att kontrollera alla intagna genom ständig övervakning, där personalen kan kontrollera allt som händer från en styrande punkt. Foucault menar även att personer kan inneha en viss form av makt, t.ex. läkarbesök då läkaren försöker skapa en sorts sanning för patienten och det vore inte möjligt utan läkarens makt. Foucault menar att de som har kunskap och vetenskapliga sanning skapar en sorts maktbalans i mötet med patienten. De vill säga att han har en viss makt som handlar om kunskap och utan kunskap finns inte makt och tvärtom (Foucault 2003). Foucaults arbeten påpekar att makt och avvikelser har ett samband då de som har makten bestämmer vad som är en avvikelse (Lander, Pettersson & Tiby 2003).

3.3 Totala institutioner

En individ som blir frihetsberövad misstänkt för ett brott blir placerad på häkte, det vill säga på en total institution. Goffman (2011) förklarar en total institution som en plats att bo och arbeta på, där ett stort antal människor i en liknande situation lever ett instängt och formellt liv tillsammans, avskurna från samhället utanför. Vistelsen på en total institution innebär att individen måste lära sig att anpassa sig till nya regler och normer, nya individer och själva frihetsberövandet. Goffman skriver om rollförlust vilket är ett resultat av brytningen med det förflutna och roller individen har haft tidigare som inte kan bevaras i institutionen. Goffman betonar att den totala institutionen har ett inflytande på den sociala identiteten och dess stigmatiserande effekter. Han menar också att en individs sociala status aldrig blir detsamma efter en inlåsning på institution. Om en individ har varit frihetsberövad under en längre tid kan det således vara besvärligt att komma ut och anpassa sig till livet som frisläppt.

4. Metod och genomförande

Kapitlet redogör för valet av metod, valet av informanter och tillvägagångssättet av intervjuerna. Materialbearbetning av insamlad data och forskningsetiska principer redovisas samt metodologiska överväganden och studiens reliabilitet och validitet.

Insamlingen av material till studien har genomförts genom en så kallad kvalitativ metod, som handlar om att förstå undersökningspersonens synvinkel, utveckla mening ur deras erfarenheter (Kvale & Brinkmann 2009). Denna metod har valts är då vill ta del av informanternas erfarenheter och livsberättelser av tiden som frihetsberövad och tiden efteråt. Vi har använt oss av semistrukturerade intervjuer vilket innebär att forskaren har möjlighet att ställa frågor från en intervjuguide. Forskaren har teman som är aktuella men kan samtidigt vara flexibel för diskussion (Bryman 2011).

4.1 Val av intervjupersoner

Urvalet består av personer som varit frihetsberövade men blivit friade från misstankar om brott på grund av bristande bevis eller för att personen kunde avföras från utredningen. Vi har använt oss av icke-sannolikhetsurval baserat på tillgänglighet då vi hade en uppfattning av att det skulle vara svårt att få tag på intervjupersoner. Vi har även använt oss av snöbollsmetoden vilket innebär att vi har berättat för vår omgivning om studien, som i sin tur har tipsat oss om lämpliga intervjupersoner. För att rekrytera intervjupersoner har vi lagt ut ett inlägg på Flashback, en välkänd forumsida på internet som är tillgänglig för hela allmänheten (se bilaga 8.1). Detta gav inget resultat då Flashback inte tillåter sökande efter undersökningspersoner till en studie i deras forum, inlägget raderades av den orsaken Justitiekanslern kontaktades som skickade utdrag på beslut om personer som hade sökt ersättning hos dem. Via utdragen fick vi uppgifter om personer som varit frihetsberövade och skickade därefter ett informationsbrev till dessa personer, där vi bad dem kontakta oss om de var intresserade av att ställa upp på en intervju. Dessvärre hörde ingen utav dessa av sig till oss. Vi tog likaså kontakt med KRIS (kriminellas revansch i samhället) som är en ideell förening, där före detta kriminella och missbrukare hjälper varandra tillbaka in i samhället (KRIS 2013). Genom deras föreningar som finns runtom i Sverige fick vi tag på de flesta av våra intervjupersoner. Eftersom det var grundläggande för studien att personerna som ställde

upp på intervjun inte skulle blivit dömda för brottet de varit misstänka för, har urvalet av respondenter inte varit stort.

4.2 Tillvägagångssätt

Vid första kontakten med intervjupersonerna fick de muntlig information om studien. De som ville veta mer om studien och var intresserade av att ställa upp på en intervju fick ett informationsblad skickade till sig, där det tydligt stod vad syftet med intervjun var, samt klarare information om studien (se bilaga 8.2). I informationsbladet stod våra kontaktuppgifter och de som ville medverka i studien tog kontakt med oss via mail eller telefon. Därefter bokades en telefonintervju in och adress till personerna tillfrågades för att vi skulle kunna skicka en medgivandeblankett till dem.

Medgivandeblanketten (se bilaga 8.3) skickades tillsammans med ett svarskuvert till samtliga intervjupersoner som ville medverka i studien, vilken de fick fylla i och skicka tillbaka till vår handledare som vidarebefordrade kuverten till oss. Då vissa intervjuer genomfördes innan vi fick medgivandeblanketten skickade tillbaka till oss, läste vi upp medgivandet och spelade in samtycket med bandspelare. Alla intervjuer genomfördes via telefon. När vi genomförde telefonintervjuerna ringde vi upp respondenterna, av den orsaken att informanterna inte skulle stå för telefonkostnaderna. Samtalet spelades in och transkriberades därefter till skriftlig form. Åtta personer intervjuades, denna avgränsning gjordes då kvalité och datamaterial var tillräcklig då våra frågeställningar besvarades med de personer som vi intervjuade. Vid telefonintervjuerna användes en intervjuguide som ett stöd under intervjuns gång (se bilaga 8.4). Kvale & Brinkmann (2009) förklarar intervjuguiden som ett manus som mer eller mindre strukturerar intervjuns förlopp. Anledningen till att intervjuguiden användes var för att vi som intervjuare skulle ha en mall att utgå efter, detta för att vara säkra skulle besvarar våra forskningsfrågor.

4.3 Bortfall

Totalt intervjuades åtta personer till studien. Vi hade dessvärre ett bortfall då vi under intervjuens gång observerade att individen som blev intervjuad hade missuppfattat syftet med vår studie.

Informanten besvarade våra frågor utefter skedet då han/hon hade varit frihetsberövad och blivit dömd för brottet som han/hon var misstänkt för. Svaren från intervjun saknade relevans för vår studie på grund av att informanten inte tillhörde det planerade urvalet och vi bestämde oss därför att inte ha med material från intervjun.

4.4 Materialbearbetning

Det inspelade materialet från telefonintervjuerna transkriberades ordagrant till text. Materialet från transkriberingen analyserades och därigenom bildades olika teman. Teorier och tidigare forskning kopplades likaså in i våra teman. Utförliga och ordagranna citat från intervjupersonerna används i resultatet, detta för att ge läsare bättre uppfattning över vad som har angivits av informanterna. Teman som uppstod var maktlös, personalens bemötande, frihetsberövandets påverkan och övergivenhet. Dessa uppkom utifrån respondenternas berättelser vid intervjuerna.

4.5 Litteratursökning

För att få kunskap om hur litteratur skulle sökas har vi varit på föreläsningar beträffande sökning av forskning på de olika databaser som finns på internet. Vi har även fått tips från vår handledare om hur vi kan förbättra vårt sökande. Högskolans databaser för att hitta forskning som berör vårt ämne har använts. Liknande databaser som har besökts är Libris, DiVA, publikationer från Lunds Universitet och Karolinska institutet. Vi har även använt googles sökmotor för att finna forskning och fått information genom aktuella myndighetshemsidor. Sökord som har använts är frihetsberövad, gripen, anhållen, häktad, frigiven, frisläppt, fängelse, stämpling, makt, institutioner. Sökningen har gjorts med hjälp av dessa ord i olika kombinationer men också på engelska.

4.6 Forskningsetiska principer

Etiska utgångspunkter är en betydelsefull del i all forskning. Framförallt handlar de om behandling av individer som deltar i undersökningen. I forskning finns det alltid

riskfaktorer, och det är möjligt att intervjuaren går in på känslomässiga områden. Där av kan det vara bra att belysa områden som handlar om etik. När det gäller de etiska kraven har vi utgått från de fyra etiska riktlinjer som Bryman (2011) nämner. Dessa riktlinjer består av informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Informationskravet: Forskaren skall informera intervjupersonerna om studiens syfte samt vilka villkor som gäller när de deltar i studien. Forskaren skall klart och tydligt tala om för intervjupersonerna att deltagandet är frivilligt och att de har rätt att avbryta deltagandet när som helst under studiens gång. Forskaren ska också tala om de olika momenten som ingår i studien (Bryman 2011). Detta har gjorts genom ett informationsbrev som skickades ut till samtliga informanter där vi tydligt skrev information om undersökningen och vad deltagandet innebar.

Samtyckeskravet: Deltagarna i en studie får själva avgöra om de vill medverka i studien eller inte, om någon av intervjupersonerna är minderåring, krävs dock föräldrarnas samtycke (Bryman 2011). Eftersom vi gjorde intervjuerna genom telefon, lästes samtycket upp och spelades in. För att undvika eventuella oklarheter fick informanterna en samtyckesblankett hemskickade till sig där de fick skriva under om de samtyckte till att delta i studien och inspelningen. Ett svarskuvert skickades också med så att informanterna kunde skicka tillbaka blanketten till oss. Sex blanketter skickades tillbaka till oss, undertecknade med namn, datum och ort.

Konfidentialitetskravet: Största möjliga konfidentialitet måste försäkras intervjupersonerna, det innebär att personuppgifter kommer avidentifieras och materialet kommer att förvaras på ett sådant sätt så att endast forskarna kan få tag på det (Bryman 2011). Vi har hela tiden varit noggranna med att förvara vårt material på låsbara utrymmen så att obehöriga inte har kunnat få tag på materialet. Vi har även ändrat personlig fakta på våra intervjupersoner när vi har transkriberat och låtit bli att använda oss av citat/händelser som har kunnat identifiera informanterna.

Nyttjandekravet: Material från de enskilda intervjupersoner som samlas skall endast användas i forskningssyfte och förstöras när studien är färdig (Bryman 2011). Vi har varit noga med att tala om för intervjupersonerna, att materialet endast kommer att användas i forskningssyfte och att intervjuerna kommer att förstöras efter avslutad studie.

4.7 Metodologiska överväganden

Diskussionen om vilken metod som skall användas har länge varit en aktuell fråga för forskaren att ta ställning till. Forskaren främsta uppgift i en kvalitativ studie är att försöka leva sig in i undersökningspersonens livsvärld och skapa en förståelse för hur intervjupersonerna ser världen med sina egna ögon (Kvale & Brinkmann 2009). Då det handlar om att få ta del av intervjupersonernas erfarenheter/berättelser, valdes den kvalitativa metoden då den är mest relevant för studiens syfte. Forskningsintervjun handlar om ett samtal mellan intervjuaren och den intervjuade, då de diskuterar ett aktuellt ämne som ligger i bådars intresse att utveckla (Kvale & Brinkmann 2009). Alla intervjuer genomfördes via telefon och har varit en fördel för oss, då det har varit mindre kostnader i jämförelse med om vi hade gjort personliga intervjuer. Andra fördelar har varit att vi inte har behövt tänka på det som händer runtomkring, utan vi har kunnat lägga all fokus på endast intervjupersonen. ”Det kan ibland också vara lättare att ställa och svara på känsliga frågor på telefon då intervjuare och svarare inte är fysiskt närvarande för varandra” (Bryman 2011, s. 432). Då vissa intervjufrågor har varit känsliga tror vi att det har varit en fördel för även respondenterna med en telefonintervju då de närsomhelst har kunnat avbryta intervjun genom att lägga på luren. Under intervjuerna fick vi ta del av olika berättelser angående tiden som frihetsberövad och tiden efteråt. Det framkom även information som var intresseväckande och som inte fanns med i vår intervjuguide. Efter varje intervju diskuterade vi svaren från respondenterna och gick igenom vad vi tyckte var intressant och vad vi skulle lägga mer fokus på i de kommande intervjuerna. Därmed inleddes nya ämnen som var aktuella för vår studie som vi kunde spåna vidare på. Detta medförde bland annat att vi fick justera vår problemformulering och syftet. Kritik har riktats mot den kvalitativa forskningen och många kvantitativa forskare anser att den är för subjektiv, det vill säga att forskningen oftast bygger på forskarens egen uppfattning om ” [...]vad som är viktigt och betydelsefullt [...]”(Bryman 2011, s.368). Vidare diskuteras även det personliga förhållandet som ett problem. I den kvalitativa undersökningen är det själva forskaren som har huvudansvaret och intresset för hur undersökningen skall inrikta sig på. Det vill säga vad forskaren väljer” [...] det som observeras och registreras[...].” (Bryman 2011, s.368). Personerna som intervjuades hade varit frihetsberövade under olika årtionden och var frihetsberövade olika länge. Informanterna hade olika bakgrunder och var i olika omständigheter i livet när de blev frihetsberövade. Några utav personerna var i ett

stadie i livet med missbruk och/eller kriminalitet, vilket har påverkat deras tid som frihetsberövade och tiden efteråt. De personer som varit i missbruk har i samband med detta befunnit sig i en miljö där missbruket var accepterat och normalt. Detta gäller även de personerna som var i den kriminella sfären och även här har kriminaliteten varit ett normalt beteende och ansågs som en livsstil. Dessa faktorer förmodar vi har påverkat vårt resultat då det kanske hade blivit annorlunda resultat, om vi hade intervjuat personer som varit frihetsberövade under samma tidsperiod och lika länge och med liknande bakgrunder

Som intervjuare var det viktigt att uppmärksamma informanterna om syftet med studien. Då flertalet av våra intervjupersoner var medlemmar i KRIS, innebar det att de någon gång hade blivit dömda för ett brott. Informanterna tyckte därmed att det var svårt att skilja på tiden då de hade blivit dömda, och tiden de hade blivit frihetsberövade men sedan frigivna från misstankar om brott. Vilket innebar för vår del att vi under intervjuens gång fick vara observanta på vad som sades och ställa följdfrågor om det var något som var oklart.

Den kvantitativa metoden hade varit till fördel om vi hade haft ett större geografiskt område att undersöka, till exempel alla Sveriges häkten, då forskaren hade skickat ut en enkätundersökning. En enkätundersökning innebär att forskaren utgår från ett antal svarsalternativ som redan är förvalda och intervjupersonerna behöver endast fylla i vilket svar han/hon tycker är lämpligast (Bryman 2011). Det finns även nackdelar som berör den kvantitativa metoden. Bland annat måste frågornas utformning vara lätta att förstå för att minska risken för oklarheter. Då möjligheten inte finns att intervjuaren är närvarande för att hjälpa intervjupersonerna om de har några funderingar.

Uppföljningsfrågor och sonderingsfrågor kan inte ställas vid en enkätundersökning och därmed kanske viktig information inte kommer fram (Bryman 2011).

4.8 Reliabilitet och validitet i vår studie

Forskarens noggrannhet och planeringen av undersökning är något som måste belysas och därför fortsätter vi att diskutera validitet och reliabilitet som nästa forskningsaspekt. Resonemang kring validitet respektive reliabilitet och dess relevans i kvalitativa undersökningar är begrepp som många forskare anser ha olika definitioner om. För den kvalitativa forskaren är det inte mätningen i sig, det som ligger i centrum (Bryman 2011). Med hög reliabiliteten menas att om en annan forskare skulle undersöka samma

ämne skulle resultat bli detsamma, som tidigare forskare kommit fram till (Bryman 2011). Presentationen på intervjufrågorna kan påverka intervjupersonens svar, då informanterna inte säkert ger samma svar vid andra intervjutillfällen vilket kan ha verkan på undersökningens reliabilitet. Våra kunskaper och intresset för ämnet har också betydelse för undersökningens reliabilitet då vi har ställt relevanta följdfrågor som vi har tyckt var intressanta. Forskare är olika och fokuserar på olika saker. Vi har i bearbetningen av vår studie tänkt på reliabiliteten genom att läsa och diskutera varandras utskrivna intervjuer. I våra diskussioner har vi tillsammans analyserat intervjuerna och gjort sammanställningar av svaren.

Undersökningens validitet innebär att forskaren gör en bedömning på undersökningens slutsatser och ser om det hänger ihop med det som är avsett att mäta (Bryman 2011). Vår validitet är god av den orsaken att vårt syfte och våra frågeställningar besvaras. Syfte och frågeställningar har använts som ”en röd tråd” i vårt arbete, utformningen av frågeguiden skapades efter dessa och även avslutande diskussion utgick från syfte och frågeställningar.

5. Resultat och analys

I detta kapitel redovisas resultat från intervjuerna och analyseras med hjälp av teorier och litteratur.

Presentationen av resultatet har gjorts utifrån teman som grundar sig på vad som framkommit i intervjuerna. Vi har då använt oss av meningskoncentrering som innebär att intervjupersonernas svar har formulerats så att huvudinnebörden skrivits om till några få ord (Kvale & Brinkmann 2009). Vi har integrerat teorierna stämpling, maktteorier och totala institutioner i resultatet samt forskning och litteratur inom området. Citat från intervjupersonerna har använts för att ordagrant återberätta vad som sagts. Under intervjuerna såg vi ett samband mellan de olika respondenternas svar och olika teman återkom i deras berättelser. Detta innebar för vår del att vi kunde skapa teman som en grund i vår analys. De olika områden som uppstod var, maktlöshet, personalens bemötande, frihetsberövandets påverkan och övergivenhet.

Informanterna hade olika bakgrunder och var i olika omständigheter i livet när de blev frihetsberövade. Några informanter var i ett stadie i livet med missbruk och/eller kriminalitet, vilket har påverkat deras tid som frihetsberövade och tiden efteråt. I kriminalvårdens häkten, anstalter och i frivården befinner sig varje dag ungefär 9000–10000 klienter som mer eller mindre missbrukar narkotika (Berman & Farbring 2010 sid. 162) Vi har märkt att det funnits skillnader mellan intervjupersonerna och har därför delat upp våra teman i underrubriker för att läsaren enklare ska ha förståelse för resultaten.

5.1 Maktlös

Upplevelserna av att varit frihetsberövad är varierande, så som överkligt och stressande men även ilska och hat gentemot polis och samhälle. Informanterna upplevde även att de inte hade någon makt under tiden de satt frihetsberövade och kände sig ensamma. ”Jag blev stressad, kunde inte ens gå på toalett utan att knacka på dörren och fråga om de kunde spola till mig.” Citatet kan kopplas till Foucaults teori om makt då individerna styrs av regler och restriktioner och har inte samma rättigheter som medborgare har. Han menar att fastän de intagna idag inte blir utsatta fysiskt, påverkar frihetsberövandet dem psykiskt, vilket förklarar informantens känsla av stress. Att skapa en relation med personer som låste in dem om kvällarna menar informanterna var omöjligt.

Respondenterna förklarar det” När jag har suttit inne har det alltid vart `vi´ och `dem´. Man pratar inte så mycket med dem, bara om man har något att säga.” Alla respondenter hade fulla restriktioner under frihetsberövandet vilket innebar att de inte hade någon kontakt med omvärlden. Respondenterna uttryckte att det var jobbigt ”Man blir ju instängd som i en liten värld, där man bara har sina egna tankar att bolla med.” Goffman beskriver att personer som befinner sig i institutioner blir instängda, avskilda från samhället vilket leder till att de får anpassa sig efter nya regler och förordningar. Han menar att den sociala identiteten förändras och individen får skapa sig en ny roll i institutionen då individens tidigare förflutna inte kan bevaras i institutionen. Även Grebovic (2001) menade i sin studie att restriktioner påverkade de intagna känslomässigt och socialt på grund av isoleringen. Frustration upplevdes då informanterna inte fick ringa samtal till omgivningen och berätta att de var frihetsberövade. En av respondenterna hade husdjur vilket innebar att ingen kunde ta hand om djuren som blev lämnade ensamma hemma. Personen fick tillslut ringa och kunde därför be någon ta hand om djuren. Personen ansåg att detta behövde förbättras och menade att det finns ju faktiskt lagar som omfattar att djuren inte får lämnas ensamma hur länge som helst. Björkhagen Turesson (2009) skrev i sin avhandling om frihetsberövande mödrar och deras barn och menade att det fanns brister när modern blev gripen och fördes bort, barnen hade i vissa fall lämnats ensamma i hemmet. Socialtjänsten har endast kontaktats i undantagsfall. Våra informanter hade inga barn men dock hade de djur som lämnades ensamma hemma och som även de behövde mat och omsorg.

Personer med missbruks/kriminell period

Respondenter som hade varit frihetsberövade tidigare, tyckte att det var en trygghet, vanan att vara frihetsberövad fanns där och det var inga konstigheter. Men gången då de blivit frihetsberövade för ett brott de inte begått var det utöver det vanliga ”[...]jag satt anhållen och häktad i tolv veckor. Jag visste verkligen inte varför jag var där. [...]jag var verkligen inte med på det brottet, även om jag hade inlett min kriminella bana redan då så var jag inte med på det brottet, så jag satt verkligen oskyldigt.” För personer som var inne i en missbruksperiod, var abstinensen en utav de stora svårigheterna under frihetsberövandet, då de inte kunde missbruka något vilket de tidigare var vana vid. Abstinens innebär att hjärnan går in i ett tillstånd av ökad retbarhet, då missbrukets

dumpande effekt inte längre finns. Symptom på abstinens är oro, ångest, darrningar, skakningar med flera. Symtomen minskar eller försvinner oftast inom några dagar eller upp till en vecka men i vissa fall kan oro och sömnproblem vara kvar i flera veckor (Berman & Farbring 2010 sid. 370).

5.2 Personalens bemötande

De intagna ska bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de svårigheter som är kopplade till frihetsberövandet (SFS 2010:611 1 kap. 4 §). De intervjuade tyckte genomgående att personalen som jobbade på häktet var okej, de menade att personalen bara gjorde deras jobb och var förstående med detta. Dock ansåg några respondenter att poliser och personer som förhörde dem var obehagliga. Polis och förundersökningsledaren uppfattades ha ställt frågor under förhören som inte tycktes ha med brottet att göra. Under våra intervjuer framkom det att informanterna inte hade fått någon information om rätten till en försvarare. ”[...] jag tror inte ens att jag hade rätt till advokat faktiskt[...] Hade jag fått en advokat så hade jag nog aldrig behövt sitta häktad[...]”. En offentlig försvarare skall efter begäran av den frihetsberövade ordnas (SFS 1942:740 21 kap. 3 §). Har individen inte varit frihetsberövade tidigare och inte har någon kunskap om innebörden av att vara det, är det inte lätt att veta vilka rättigheter individen som är frihetsberövad har.

I pilotstudien av Green (1995) framkom det att personalen på häktet ofta omnämns i väldigt positiva ordalag. Uppfattades att de skötte sitt jobb på ett positivt sätt och att 98 % av personalen var fördomsfri.

Personer med missbruks/kriminell period

En respondent menade att åklagare hade ställt ledande frågor till målsägande under rättegången då de ville att informanten skulle fällas för det misstänkta brottet. Även kontakt med advokat hade dröjts i samma ärende och den frihetsberövade som blev misstänkt för brottet fick inte samtala med sin advokat förrän en timme innan häktesförhandlingen. Enligt polis/förhørsledare var orsaken till detta att advokaten inte hade varit tillgänglig, dock hade respondenten senare fått kännedom om att advokaten hade varit tillgänglig hela tiden. Respondenten kände att polis och åklagare var trötta på individen och bara ville sätta dit honom/henne då personen hade gjort andra handlingar som den varit skyldig till men i detta fall var personen oskyldig. ”På ett sätt är det fel,

på ett annat sätt såg jag att man från polis och åklagarens sida var trött på mig[...] [...]det var ju inte så att jag satt och var jätteoskyldig alltid.” Fundering att anmäla ärendet till justitieombudsmannen fanns där men samtidigt en rädsla över kommande tiden då personen troligen skulle hamna där igen och ville därför inte göra det värre för sig själv genom att eventuellt vinna målet och därefter bli ännu mer ogillad av rättsväsendet. Här kan vi observera att personen har gått in i rollen som avvikare och har accepterat den (Lander, Pettersson & Tiby 2003). Individen menar att han/hon troligen återigen kommer att göra handlingar som kommer att leda till att han/hon blir frihetsberövad. Goldberg (2010) menar att stämplingsprocessen är ett långt förlopp som tillslut leder till att personen kan uppleva sig annorlunda. I detta fall har informanten inte anmält ärendet till Justitieombudsmannen för att personen har haft en känsla av att komma bli frihetsberövad igen då individen har varit det innan.

5.3 Frihetsberövandets påverkan

Respondenternas upplevelser när de blev frigivna från misstankar om brott var glädje och de tyckte det var skönt. Intervjupersonerna har på olika sätt påverkats av frihetsberövandet, en utav respondenterna fick sömnproblem vilket personen än idag har i perioder. Respondenten kände att självförtroendet och självkänslan blivit lägre och blivit osäker på sig själv. Detta kan kopplas till Goffman som menar att den totala institutionen har ett inflytande på den sociala identiteten och menar att individens sociala status aldrig blir densamma efter en inlåsning på institution. Även tilliten till människor och myndigheter blev svagare och känslan av att myndigheter hela tiden letade efter fel uppkom hos respondenten. ”Jag litar inte på människor kan jag säga, det gör jag inte. Jag litar absolut inte på poliserna.”

Informanterna menade att det mest påfrestande var isoleringen då alla informanter hade fulla restriktioner och hade därmed ingen kontakt med omvärlden.

Vi ser även en koppling i pilotstudien av Green (1995) där det framkommer att det mest påfrestande med att vara häktad, är dess restriktioner. Greens intervjupersoner menar att restriktionerna är avgörande för hur häktesvistelsen uppfattas. Greens pilotstudie uppenbarade även att respondenterna tyckte det var jobbigt att inte få träffa sina anhöriga, eftersom att kontakten med anhöriga ansågs vara en räddningsplanka för många. De sociala relationerna ställs på hårda prov under häktningen och de häktade känner skamkänslor och svek inför sina anhöriga.

Personer med missbruks/kriminell period

Personer som var i missbrukskretsen upplevde inte samma sak utan kom ut och började missbruka igen, frisläppningen firades genom att dricka alkohol eller ta droger. Rydén Lodi (2005) menar att individen innan en frigivning ska ha ordnat och tänkt igenom hur fritiden skall användas på ett givande sätt för att inte hamna i gamla mönster igen.

Somliga upplevde att tiden i häktet hade hjälpt dem att tänka igenom sin livssituation och reflektera över framtiden. Nu i efterhand känner de tacksamhet gentemot polis som grep dem och till personal på kriminalvården. Detta för att frihetsberövandet tvingade dem till ett uppehåll från kriminaliteten/missbruket. En av respondenterna beskriver gripandet som en lättnad, då personen var trött och inte hade kraft kvar till ett liv som missbrukare ”Hade jag inte blivit gripen, hade jag nog jag inte levt.” Han/hon menade att det var frihetsberövandet som räddade hans/hennes liv. Green (1995) skrev i sin pilotstudie att personer har börjat återhämta sig och börjat komma i balans i livet, vilket de inte hade orkat med att göra i frihet. De har försökt att ta tag i sina liv, eftersom häktning har blivit som en väckarklocka för dem. De har värderat sin frihet på ett annat sätt och börjar planera för framtiden. Detta stämmer överens med våra respondenter som upplevt att frihetsberövandet har gett dem insikt om att det måste ske en förändring i deras liv.

Men frihetsberövandet hade även gett negativa effekter, i synnerhet var isoleringen något som hade påverkat och ansetts vara påfrestande för psyket ”[...]den här isoleringen, under tiden man har restriktioner blir det som ett personlighetsangrepp. [...]det blev nästan så att man blev apatisk.” Holmgren, Frisell & Runeson (2011) menar att personer som varit isolerade eller blivit häktade upplevde att deras psykiska hälsa hade försämrats. I rapporten framlägger de även att personer som inte hade någon förhistoria av att vara häktade upplevde sig må bättre än gruppen som hade denna erfarenhet. Detta var ett oväntat resultat då de hade uppfattningen att det skulle vara tvärtom. Våra respondenter som hade varit frihetsberövade tidigare upplevde att de hade blivit vana vid frihetsberövandet och accepterade situationen, däremot tyckte de att deras första gång som frihetsberövad var den mest påfrestande tiden. Vårt resultat visar alltså tvärtemot vad Holmgren, Frisell & Runesson har kommit fram till.

5.4 Övergiveness

Vid frågan om respondenterna hade fått något stöd innan eller efter frisläppningen fick vi följande svar ”Asså det man får när man sitter häktad... man får ju de tillhörigheter som man har runtomkring, och i bästa fall så kanske man får en tågbiljett ifall inte någon kommer och hämtar en” En annan intervjuperson förklarar frisläppningen på följande sätt ”De öppnade portarna för mig och sa `hej då´ .” Ingen utav respondenterna hade inte fått något stöd varken innan eller efter frisläppningen. Det fanns inga uppföljningar på personerna som varit frihetsberövade och ingen kontaktades efteråt. Om någon som inte har fyllt arton år, är skäligen misstänkt för ett brott vilket kan medföra fängelse, skall socialnämnden genast underrättas (SFS 1964:167 5 §). En utav respondenterna var under 18 år när personen var frihetsberövad, ärendet skickades till socialnämnden men det var ingen som hade kontaktat honom/henne angående hans/hennes frihetsberövande. ”Jag tror inte ens att jag fick frågan om hur jag mådde.” Ersättning för tiden de satt frihetsberövade är det ett fåtal utav informanterna som har mottagit. Vissa informanter menade att inte hade haft någon aning om att man kunde få ersättning och information om ansökning till ersättning gavs inte till de frihetsberövade. De fåtal som fick ersättning hade genom deras försvarare fått hjälp med ansökningen. De som fick ersättning för att de varit frihetsberövade tyckte att det hade hjälpt dem i viss omfattning när det gäller den ekonomiska situationen då hade en massa räkningar som skulle betalas när de hade blivit frisläppta.

Vid frågan om hur omgivningen hade reagerat på individernas frihetsberövande var svaret att omgivningen hade tyckt att det var sjukt att polis bara kunde beröva någons frihet. De som hade pratat om frihetsberövandet och varit öppna om det, tyckte att det hade hjälpt dem att sluta grubbla över frihetsberövandet. De som var i missbruk och/eller kriminalitetsperiod hade ett umgänge där frihetsberövandet inte var konstigt. ”[...]Asså jag var ju kriminell och mina vänner tyckte ju inte att det var något konstigt att jag satt frihetsberövad, för det ingick ju i livsstilen om du förstår vad jag menar. Bland mina vänner och bekanta var det ingenting som var konstigt, det var ju spelets regler.”

Vilket stöd hade de frihetsberövade velat ha?

Alla intervjupersoner tyckte att samhällets beredskap kunde varit bättre och att de borde haft någon som stöttade dem när de satt frihetsberövade.

Personer med missbruks/kriminell period

En av respondenterna menar att även om man då inte är mottaglig till hjälp, placeras ett frö i personen som möjligen växer och får en att tänka till. Individen menar att redan vid tidig ålder skall insatser sättas in för att förbättra tillståndet hos de som behöver det. Att bara ställa en enkel fråga som hur de mår eller vilken sorts hjälp de önskar att få, hade kanske räckt för vissa. En utav informanterna menade att han/hon var nöjd med att han/hon hade fått mat varje dag vilket han/hon inte hade råd till som missbrukare och såg därför det som ett stöd under frihetsberövandet. En av respondenterna önskade att han/hon fått hjälp med att bli drogfri då personen i fråga var ung, personal visste att personen var en tung missbrukare men ordnade inga behandlingar till honom/henne. Häktade med narkotikamissbruk skall sökas upp och motiveras till behandling (Ekbom, Engström, Göranson 2006). ” [...]kanske borde jag fått någon insats som borde hjälpt mig hålla mig drogfri. [...]jag hade kanske haft lättare att bryta det, om jag hade fått det. Som jag ser det idag kanske jag hade klarat mig ifrån 30 år i missbruket. Men det är ju bara en teori och en tanke, jag vet ju inte om det hade blivit så men... kanske”.

Holmgren, Frisell & Runeson (2011) beskriver i deras rapport att de häktade personerna med missbruksproblematik fick hjälp med avgiftning, hygien, mat och medicinsk vård. I vår undersökning framkom det att frihetsberövade som hade ett missbruk inte hade fått hjälp för att avbryta sitt missbruk, trots att personal var medveten om personens tunga missbruk.

Det framkom att personer med missbruk och kriminalitet hade velat lämna det bakom sig men att det hade funnits en rädsla då de inte visste något annat. ”Det var en rädsla att lämna identiteten för det var egentligen den enda identiteten jag hade. Det blir ju så automatiskt, i det vanliga samhället så var jag en nolla, i kriminalitet och missbruket så hade jag iallafall en identitet.” Citatet kan kopplas till Lander, Petterson & Tiby 2003 som menar att det är omgivningen som uppmärksammar och bestämmer att en handling är avvikande vilket sedan leder till att personen börjar se sig själv som en avvikare.

6. Avslutande diskussioner/slutsats

I sista kapitlet redogör vi för våra diskussioner och vår slutsats av undersökningen. Vi redovisar även vad som kan vara intressant att forska vidare på.

Som vi formulerade i vårt föregående kapitel har intervjupersonerna haft olika bakgrunder och varit inne i olika faser i livet. Då vissa har varit aktiva missbrukare och/eller kriminella har det påverkat deras berättelser. Efter att ha sammansatt empiri och återkopplat det till tidigare forskning och teorier kan vi se att det finns skillnader mellan våra intervjupersoner som har varit i ett missbruks och/eller kriminellperiod och de som inte har varit det. Likväl finns det många likheter också. Generellt sätt har personer som har varit frihetsberövade och blivit fria från misstankar om brott känt sig frustrerande och oroliga då de inte har haft någon aning om vad som skall inträffa. Men det fanns även personer som kände att det var en trygghet att vara frihetsberövade då de upplevde att de behövde vila upp kroppen från missbruket och/eller kriminaliteten. De menade att de helt enkelt inte klarade av att fortsätta med kriminaliteten/missbruket och såg frihetsberövandet som en vilostund. Intervjupersonerna har upplevt att restriktionerna har varit det mest påfrestande och något utav det jobbigaste med att vara frihetsberövade. Även oron över det som hade lämnats hemma var stor. En utav intervjupersonerna hade husdjur hemma som skulle tas om hand. Med tanke på att individen blivit frihetsberövad och inte kunnat berätta detta för någon, var det ingen i personens omgivning som visste att han/hon var frihetsberövad. Eftersom personen hade restriktioner som innebar att han/hon inte fick ringa samt kunde individen inte ringa och berätta det till personer i sin omgivning. Till slut hade personen fått tillåtelse att ringa till en närstående som kunde ta hand om djuren. Vår uppfattning är att om det inte hade funnits några restriktioner hade de frihetsberövade personerna haft det enklare att genomgå tiden som frihetsberövade. Hade de haft möjlighet till kontakt med omgivningen hade de kanske inte påverkats lika mycket psykiskt. Vi vet utifrån lagar och litteratur att anledningen till att restriktioner existerar är för att bevis inte skall kunna röjas. Men hade man kunnat ordna att någon utomstående grupp pratade med de som är frihetsberövade hade det varit positivt för de frihetsberövade i den bemärkelsen att de hade fått hjälp att ta itu med situationen. Ett exempel på sådana grupper kan vara KRIS som idag går ut och för samtal med personer som är dömda för ett brott. Samtliga intervjupersoner tyckte att personal på häkten bara gjorde sitt jobb och att

skapa en relation med personalen var inget alternativ för de frihetsberövade då de kände att det inte var rätt att skapa en relation med någon som låste in dem om kvällarna. Polis och förhørsledare upplevdes däremot som obehagliga och jobbiga då hela tiden försökte utreda vad som hänt och respondenterna kände att de försökte sätta dit dem.

Respondenterna kände också att polis och förhørsledare hade makt och kontroll, informanterna hade en känslan av att vad de än gjorde och sa hade det ingen betydelse. Michel Foucaults teori om makt menar att myndighetspersoner innehar en sorts makt. I detta fall har poliser/förhørsledaren makt/kontroll och kunskap om hur häktningsprocessen går till. De har ett övertag och myndighetens ansvar att utföra brottsutredningar. Poliserna/förhørsledaren försöker samla fakta om händelseförloppet, som ska bevisa om de är skyldiga eller oskyldiga.

Informanterna menade också att attityder från den frihetsberövade spelade en viktig roll för hur personal uppträdde mot de frihetsberövade.

Samtliga intervjupersoner kände att de inte fått tillräckligt med stöd under och efter frihetsberövandet. Personer med missbruksproblematik kände att de hade velat ha stöd för att avsluta sitt missbruk men att de aldrig hade blivit erbjudna det när de satt frihetsberövadet. De menade att fastän de inte var mottagliga för stöd under missbruksperioden så hade någon kunnat försöka erbjuda stöd åtminstone. Det framkom även att informanterna hade velat ha någon utomstående som kom in och pratade med dem under tiden som de satt inlåsta i väntan på utredningen till det misstänkta brottet. Detta för att kunna prata av sig och reflektera över situationen. Informanterna hade också velat ha mer information om frihetsberövandet, hur det skulle gå till och vilka rättigheter de hade, upplysning om rätten till en försvarare är ett önskemål från informanterna. Återigen kan vi koppla detta till personalens makt, personer som blivit häktade upplever att de inte får tillräckligt med information om vad som kommer ske. De upplever att de inte blir informerade om sina rättigheter och detta kan då tolkas som att de som innehar makten inte väljer att dela informationen som behövs.

När intervjupersonerna hade blivit friade från misstankar om brott hade de en känsla av att de bara blev lämnade. De hade inte blivit erbjudna något stöd eller hjälp för att prata om händelsen de hade varit med om. Dock hade vissa utav respondenterna fått ersättning från justitiekanslern för tiden de hade varit frihetsberövade. Alla hade inte fått information om att de kunde ansöka om ersättning för tiden som frihetsberövad. Ersättningen för de som hade erhållit det, var behjälplig ekonomiskt men inte mer än så.

Personer som hade missbrukat eller varit kriminella innan frihetsberövandet återvände till det efter frisläppningen då de kände att de inte hade något annat alternativ. Nu i efterhand önskar de att de hade fått information om olika behandlingar eller alternativ på andra vägar som de kunde gå istället för att återgå till missbruket/kriminaliteten. De menade att de inte visste något annat då missbruk/kriminalitet hade blivit en del av deras liv. En slutsats som vi har gjort är att ökat individuellt stöd behövs för de frihetsberövade för att bearbeta känslor och tankar som uppkommer under tiden de är inlåsta men också efter att de har blivit frigivna. Exempelvis att de blir erbjudna någon form av samtalsterapi så att de har någon att prata med. Vi tror även att uppföljning av dessa personer hade varit bra för att få en inblick av hur det går för dem efter frisläppningen. Faktorer som har påverkat de som har varit frihetsberövade är att de efter frihetsberövandet har haft svårt att lita på folk och speciellt då myndigheter. Vissa har även fått en känsla av att de hela tiden har varit övervakade och rädslan över att yttra sig felaktigt finns än idag. Michel Foucault menar att myndigheter försöker normalisera människor genom att ta kontroll och styra dem. På detta sätt kan vi knyta an till att myndigheterna upplevs kontrollera och övervaka de frihetsberövade efter att de blivit frigivna. Det finns en oro att hela tiden begå fel handlingar och göra misstag. Några intervjupersoner som var inne i missbruks och/eller kriminellperiod har känt att frihetsberövandet har hjälpt dem då de har stoppats upp i missbruket/kriminaliteten och har kunnat fundera och reflektera över sitt liv när de satt isolerade. Även faktorer som den psykiska hälsan påverkades då de hade haft svårt att sova om nätterna. Den sociala biten påverkades också eftersom de under en längre hade varit isolerade och endast haft sig själva och sina egna tankar. Svårigheter att samspråka med andra hade förekommit efter frisläppningen. Goffman menar att den totala institutionen inverkar stort på individen, vilket kan resultera till att de frigivna kan ha det svårt att anpassa sig till livet efter frisläppningen. Han påstår också att individens sociala status aldrig blir densamma efter en inlåsning på institution.

Informanterna hade inte känt sig stämplade på grund av att de satt frihetsberövade däremot kunde vi se att stämpling fanns hos somliga. Vår förförståelse innan vi började skriva studien var att personer som varit frihetsberövade kände att de hade blivit stämplade av omgivningen. Undersökningen har inte visat att dessa personer har en känsla av att de har blivit stämplade på grund av att de har varit frihetsberövade. Däremot har vi upptäckt att stämpling har funnits hos personer som haft ett missbruk

och/eller varit kriminella då de förklarar att de i samhället varit en ”nolla” och att de i missbruket/kriminaliteten hade en identitet. Becker (2006) menar i sin skrivelse om stämplingsteorin att för varje handling individen utför, ger omgivningen en reaktion på om det är rätt eller fel. Om omgivningen anser att handlingen inte är normal, innebär det att handlingen är avvikande och individen blir stämplad för avvikelsen. Individen går sedan in i rollen som avvikare och ser sig själv som en avvikare.

Alla intervjupersoner som tidigare hade missbrukat och varit kriminella har med hjälp av KRIS lämnat det bakom sig och lever idag ett ”normalt” liv. Detta kan kopplas till Goffman som anser att individens sociala status aldrig blir detsamma efter en inlåsnings på institution. Han skriver att individen under isoleringen på en institution förlorar sin roll då han har brutit kontakten med omgivningen. Personer som varit missbrukare eller kriminella kan under frihetsberövandet förlora sin roll som missbrukare och/eller kriminell och lever därför ett liv utan missbruk och kriminalitet.

Genom att göra undersökningen har vi fått ta del av berättelser om tiden som frihetsberövad, samt tiden efteråt. Berättelserna har gett oss mycket och vi har fått kännedom om hur de frihetsberövade känner sig och vilket stöd de hade velat ha. Om vi i kommande arbete som socionomer stöter på individer som har varit frihetsberövade vet vi genom våra slutsatser att de behöver någon att prata med för att bearbeta deras upplevelser. Vi vet utifrån slutsatser av undersökningen, att fastän personer säger att de inte vill ha något stöd så skadar det inte att erbjuda dem det, i synnerhet om individen har ett missbruk.

6.1 Fortsatt forskning

Som vi tidigare nämnt finns det obetydligt forskningsresultat angående frihetsberövade som blivit frigivna från misstankar om brott. Det finns dock ganska mycket forskning om personer som har suttit i fängelse. Ett större utbud av forskning om personers upplevelser av att vara frihetsberövad för misstankar om ett brott, hade kanske bidragit till att stöd till dessa personer hade varit bättre.

Nya ämnen som har dykt upp under studiens gång som vi finner intressanta är vid vilka tillfällen det är tillåtet att bryta mot restriktionerna. Ämnet kom upp då en utav våra informanter inte hade fått ringa sin omgivning och be dem ta hand om personens djur. Men också för att vi har läst forskning om barn som blir lämnade ensamma när deras

Arjeta Mehmeti

Rikard Berndin

föräldrar blir frihetsberövade. Andra aspekter som vi har funnit intressanta är hur de frihetsberövades omgivning reagerar på frihetsberövandet, det vill säga deras familj, vänner, kollegor o.s.v.

7. Referenslista

7.1 Litteratur

- Becker, Howard S. (2006). *Utanför: avvikandets sociologi*. Lund: Arkiv
- Berman, Anne H. & Farbring, Carl Åke (red:er) (2010) *Kriminalvård i praktiken: strategier för att minska återfall i brott och missbruk*. Första uppl. Lund: Studentlitteratur AB
- Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Andra uppl. Malmö Liber AB
- Ekbom, Thomas, Engström, Gunnar & Göransson, Birgitta (2006) *Människan, brottet, följderna – kriminalitet och kriminalvård i Sverige*. Femte uppl. Stockholm: Natur & Kultur.
- Foucault, Michel (2003) *Övervakning och straff: fängelsets födelse*. Fjärde översedda uppl. Lund: Arkiv
- Goffman, Erving (2011) *Stigma – Den avvikandes roll och identitet*. Tredje uppl. Stockholm: Norstedt
- Goffman, Erving (2011) *Totala institutioner: fyra essäer om anstaltslivets sociala villkor*. [Ny utg.] Stockholm: ePan
- Goldberg, Ted (2010) *Samhällsproblem*. Sjunde uppl. Lund: Studentlitteratur AB
- Green, Anders (1995). *Att vara häktad: en pilotstudie vid häktet Malmö*. Norrköping: Kriminalvårdsstyr.
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Andra uppl. Lund: Studentlitteratur AB
- Lander, Ingrid, Pettersson, Tove & Tiby, Eva (2003) *Femininiteter, maskuliniteter och kriminalitet: genusperspektiv inom svensk kriminologi*. Upplaga 1:6. Lund: Studentlitteratur AB
- Lundgren, Kim & Viberg, Inga Lena (2010) *Bonniers juridiklexikon*. Första uppl. Stockholm: Bonnier utbildning
- Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (2002) *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur & Kultur
- Svensson, Kerstin (2007) *Normer och normalitet i socialt arbete*. Första uppl. Lund: Studentlitteratur AB

7.2 Vetenskapliga artiklar

- Björkhagen Turesson, Annelie (2009) *Mor i fängelse: mödrar och barn berättar: en analys av ungdomars resiliensprocess*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 2009

Frodlund, Åsa (2003) *Kris – En kartläggning av föreningen Kriminellas revansch i samhället*. Rapport 2003: 7. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ)

Rydén-Lodi Birgitta (2005) *Inför frisläppningen: livssituationen inför frisläppningen och egenbedömning av framtida återfall*. Rapport 17 Norrköping: Kriminalvårdsstyrelsen

Holmgren, Bengt, Frisell, Thomas & Runeson, Bo (2011) *Psykisk hälsa hos häktade med restriktioner* Rapport 2007:1. Kriminalvården

Myndighetsrapporter

Från anstalt till livet i frihet. [Delrapport 2], Efter muck. (2001) Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ)

Kriminalstatistik 2011 (2012) Rapport 2012:11 Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ).

Studier

Grebovic, Marina (2001) *Frihetsberövandet – Upplevelser av inlåsningsen*. Kandidatuppsats. Lunds Universitet

7.3 Svensk författningssamling (SFS)

SFS 1942:740 *Rättegångsbalk*

SFS 1964:167 *Lag med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare*

SFS 1998:621 *Lag om misstankeregister*

SFS 2010:611 *Häkteslag*

7.4 Internetsidor

Justitiekanslern (U.Å) *Frihetsberövande*

<http://www.jk.se/ersattning-klagomal/Frihetsberovande.aspx>

Publicering: U.Å

Hämtad: 2013-03-07

Kriminalvården (2012) *Om häkte*

<http://www.kriminalvarden.se/sv/Hakte/Om-hakte/>

Publicering: 2012-04-18

Hämtad: 2013-03-07

Kriminalvården (2013) *Själv mord, suicid*

<http://www.kriminalvarden.se/sv/Hakte/Sjalvmord-suicid/>

Publicering: 2013-02-08

Hämtad: 2013-05-05

Kris (U.Å) *Info Kriminellas revansch i samhället- Vad vi är ... vad vi gör... Vad kamratföreningen KRIS är*

<http://kris.a.se/info/>

Publicering: U.Å

Hämtad: 2013-04-05

Polisen (2012) *Gripen, anhållen eller häktad - Regler om frihetsberövande och beslag under en brottsutredning*

<http://www.polisen.se/Lagar-och-regler/Misstankt-gripen-anhatten-haktad/>

Publicering: 2012-06-13

Hämtad: 2013-03-09

Sveriges Radio (2011) *Stämplad som pyromanen i Tibro- nu talar Bengt-Inge Ferm ut*

<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=97&artikel=5331333>

Publicering: 2012-11-01

Hämtad: 2013-03-05

Sveriges Radio (2013) *Frihetsberövad friades - får ersättning*

<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=161&artikel=5478540>

Publicering: 2013-03-19

Hämtad: 2013-05-09

Åklagarmyndigheten (2006) *Vad gör en åklagare?*

<http://www.aklagare.se/Lattlast/Vad-gor-en-aklagare/>

Publicering: 2006-11-08

Hämtad: 2013-05-05

Åklagarmyndigheten (2006) *Förundersökningen*

<http://www.aklagare.se/Aklagarens-roll/Forundersokningen/>

Publicering: 2006-05-22

Hämtad: 2013-05-05

8. Bilagor

8.1 Flashbacktråd

Hej

Vi är två socionomstudenter från Högskolan i Kristianstad som ska skriva en C-uppsats. Syftet med vår studie är att undersöka vad frihetsberövade har för berättelse, efter att de har blivit frigivna från misstankar om brott. Vi vill komma i kontakt med dig som kan berätta om dina erfarenheter av att ha varit frihetsberövad (gripen, anhållen, häktad) och sedan frisläppt utan rättegång. Om du är intresserad av att delta, kontakta oss via mail för mer information.

Ta kontakt med oss via:

E-postadress

Tack på förhand

8.2 Informationsblad

Informationsblad

Önskemål att göra en intervju med dig som varit gripen, anhållen eller häktad angående tiden efter frisläppningen.

Vi är två studenter som går sjätte terminen på socionomprogrammet i Kristianstad. Inom ramen för utbildningen skall vi nu göra en C-uppsats. Vi behöver din hjälp för att kunna genomföra studien.

Syftet med vår studie är att undersöka vad frihetsberövade har för berättelser, efter att de har blivit frigivna från misstankar om brott. Vi vill därför höra din berättelse om hur du har upplevt tiden efter att du blev frisläppt.

Om du godkänner det, kommer intervjun att bandinspelas för att sedan renskrivs och användas som underlag för analysen. Inspelningen och skrifterna kommer att förvaras inlåsta och endast vara tillgängliga för forskaren, handledaren och examinator.

Intervjumaterialet kommer att hanteras konfidentiellt, vilket innebär att dina uppgifter kommer aidentifieras så att ingen utomstående skall kunna veta att det är du som har deltagit i intervjun. Materialet som samlas in kommer endast att användas för studiens syfte och kommer förstöras när studien är färdig. Under studiens gång kommer vi att handledas av lektor Sven-Erik Olsson.

Vi hoppas att du kan ställa upp på en intervju som tar ca 1 timme, din medverkan är frivillig och du kan när som helst under studiens gång avbryta din medverkan.

Intervjun genomförs via telefonsamtal, självklart står vi för alla samtalskostnader under intervjun, är du intresserad så hör av dig via mail, telefon eller sms.

Om du undrar över något kontakta gärna oss:

Mail:

Tele:

Med vänliga hälsningar socionomstuderande Rikard och Arjeta.

Högskolan Kristianstad

8.3 Medgivande

MEDGIVANDEBLANKETT

Jag har tagit del av information angående C-uppsatsen som skall göras av studenter på Högskolan Kristianstad. Jag är införstådd att syftet med intervjun är att undersöka personer som har erfarenheter av att ha varit frihetsberövad (gripen, anhållen, häktad) och sedan blivit frisläppt utan rättegång. Intervjustudien kommer att användas som en del i en C-uppsats.

Ljudinspelningen och intervju skrifterna kommer att förvaras inlåsta och endast vara tillgängliga för studiens skribenter, handledaren och examinator.

- Intervjumaterialet kommer att behandlas och användas konfidentiellt vilket innebär att mina uppgifter kommer aidentifieras så att ingen utomstående skall kunna veta att det är jag som har deltagit i intervjun.
- Material från min telefonintervju kommer endast att användas för studiens syfte och kommer förstöras när studien är färdig.
- Mitt deltagande i intervjun är frivilligt och jag kan avbryta min medverkan när jag vill under studiens gång.
- Jag samtycker till inspelning av telefonintervjun.

Härmed samtycker jag och är införstådd med ovanstående:

Namnteckning

Ort/Datum

Med vänliga hälsningar socionomstuderande Arjeta och Rikard.

8.4 Intervjuguide

Intervjuguide

Berätta om tiden som frihetsberövade när du satt gripen, anhållen eller häktad;

- Hur länge har du varit frihetsberövad?
- Kan du berätta hur det kändes att sitta frihetsberövad?
- Gripen, anhållen eller häktad?
- Vilken typ av brott var du misstänkt för?
- Restriktioner? Att de exempelvis inte får ta emot samtal, träffa vänner, läsa tidningar o.s.v.
- Hur var bemötandet av personal när du var frihetsberövad?

Berätta om tiden efter frihetsberövandet;

- Kan du beskriva hur du upplevde när du blev frisläppt från misstankar om brott?
- Går det att identifiera några faktorer som har påverkat dig efter frihetsberövandet?
- -Jobb?-Bostad?-Familj?-Vänner?-Fritidsaktiviteter?

Samhällets insatser

- Vilka insatser har samhället bidragit? Hur har det hjälpt dig?
- Fick du något stöd inför frisläppningen? Iså fall på vilket sätt?
- Fick du något stöd efter frisläppningen? Exempelvis någon att prata med?
- Tog du kontakt med justitiekanslern för att begära ersättning för tiden som frihetsberövad?
- På vilket sätt har ersättningen hjälpt dig?
- Hade du velat ha någon hjälp om du nu inte fick det? Vilken i så fall?
- Hur tycker du att tiden som frihetsberövad har påverkat ditt liv? Tror du något hade varit annorlunda idag om du inte hade varit frihetsberövad?